

BİBLİYOGRAFYA :

Çelebizâde Âsim, *Târih*, İstanbul 1282, II, 20-53; Câbi Ömer Efendi, *Târih* (haz. Mehmet Ali Beyhan, doktora tezi, 1992), İÜ Ed.Fak. Genel Kitaplık, nr. TE 9, s. 111, 114, 122, 138; *Georg Oğuluckyan'ın Ruznamesi: 1806-1810 İsyanları*, III. Selim, IV. Mustafa, II. Mahmud ve Alemdar Mustafa Paşa (trc. H. D. Andreasyan), İstanbul 1972; Kethüda Said, *Târih* (haz. Ahmet Özcan, yüksek lisans tezi, 1999), Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 99-109; Mustafa Necib, *Târihçe*, İstanbul 1280, s. 21, 64, 84-85; O. F. von Schlecht-Wssehred, *Die Revolutionen in Constantinopel in den Jahren 1807 und 1808*, Wien 1882; Zinkeisen, *Geschichte*, VII, 460-472; Cevdet, *Târih*, VIII, 69, 103, 134-135, 186 vd., 189, 347-348; Ahmed Refik, *Kabakçı İsyanı*, İstanbul 1331; N. Iorga, *Osmanlı Tarihi* (trc. Bekir Sıtkı Baykal), Ankara 1948, V, 170-173; Danişmend, *Kronoloji*, IV, 84-86, 88-89; *Mufassal Osmanlı Tarihi*, İstanbul 1962, V, 2799, 2805, 2810-2815, 2824; Necib Âsim, "Müverrih Âsim Efendi'nin Metrûkât-i Târihiyyesinden Birkaç Parça", *TOEM*, sy. 32 (1332), s. 168-186; Çetin Derin, "Kabakçı Mustafa Ayaklanması Dâir Bir Târihçe", *TD*, sy. 27 (1973), s. 99-110; a.mlf., "Yayla İmâmı Risâlesi", *TED*, sy. 3 (1973), s. 213-272; a.mlf., "Tüfengçi-başı Ârif Efendi Tarihçesi", *TTK Belleten*, XXXVIII/151 (1974), s. 379-443; E. Kuran, "Kabakçı-Oghlu Muştafa", *EP* (Ing.), IV, 322-323.

KEMAL BEYDİLLİ

KABAKLI, Ahmet (1924-2001)

Gazeteci, yazar, edebiyat tarihçisi.

24 Mayıs 1924 tarihinde Elazığ'a bağlı Harput'un Göllübağ'ında doğdu. Babası, Harput Sarayhatun (Sâre Hatun) Camii'nde müezzinlik yapan Ömer Efendi, annesi Münire Hanım'dır. Çocukluğu Harput'ta geçti. Üç yaşındayken babasını kaybetti. Elazığ Numune Mektebi'ni ve aynı binada açılan ortaokulu bitirdi. Elazığ Lisesi'nden mezun oldu (1944). İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nu ve Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1948). İlk görev yeri olan Diyarbakır Lisesi'ndeki çalışmaları ve *Karacadağ* adlı halkevi dergisindeki faaliyetleriyle yörede tanındı. Askerliğini Manisa'da tamamladıktan sonra Aydın Ticaret Lisesi'ne edebiyat öğretmenini olarak tayin edildi (1951). Maarif Vekâleti tarafından gönderildiği Paris'teki bir yıllık staj sonunda Çapa Eğitim Enstitüsü'nde ve Yüksek Öğretmen Okulu'nda öğretim görevine devam etti. Bu arada Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirerek (1955-1960) kısa bir süre avukatlık yaptı. Emekli olduktan (1974) sonra Türk Müsiki Devlet Konservatuvarı'nda edebiyat dersleri verdi.

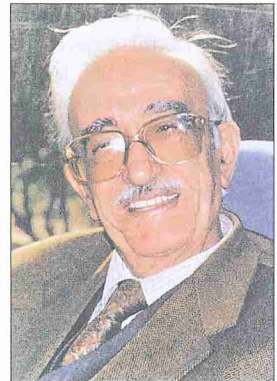
Yazı hayatına şiirle başlayan Ahmet Kabaklı'nın, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'ndaki öğrenciliği sırasında Abdülbaki Gölpınarlı'yı Yunus Emre hakkındaki bazı görüşleri dolayısıyla eleştirdiği ilk yazısı *Son Saat* gazetesinde yayımlandı (20 Kasım 1946). 1947 Martından itibaren Nurettin Topçu'nun çıkardığı *Hareket* dergisinde "Aydın Hercümerci" başlığı altında eleştiri yazıları yazdı. *Bizim Türkiye* dergisinde siyasî hiciv ve tahlilleri, *Hisar* ve *İstanbul* gibi dergilerde şiir, deneme ve eleştirileri yayımlandı; bir şiirle Nurullah Ataç'ın dikkatini çektiyse de şiirde ısrarlı olmadı. *Tercüman* gazetesinin açtığı fıkra yarışmasını kazanınca (1956) derece alan diğer iki yarışmacıyla önce münâvebeli, 1957-1961 arası aralıklı, bu tarihten sonra da sürekli olarak "Gün İşğinda" başlığıyla günlük yazılar yazdı. 3 Ekim 1986'da *Tercüman*'dan ayrılarak kısa ömürlü bir gazete olan *Yeni Haber*'de yazmaya başladıysa da Şubat 1988'de eski gazetesine döndü. Kapanmasından bir süre önce *Tercüman*'dan ayrılıp (Mart 1991) *Türkiye* gazetesine geçen Kabaklı 19 Kasım 2000 tarihine kadar bu gazetedeki yazılar yazdı.

Ahmet Kabaklı, edebiyat faaliyetlerini daha çok 1970 yılında kurucuları arasında yer aldığı ve başkanlığını yaptığı Türkiye Edebiyat Cemiyeti bünyesinde yürüttü. Bu cemiyetin yayın organı olarak Ocak 1972'de *Türk Edebiyatı* dergisini çıkarmaya başladı. 1978 yılında da Türk Edebiyatı Vakfı'nın kurulmasına öncülük etti ve ömrünün sonuna kadar bu vakfın başkanlığında bulundu. Çok sayıda ödül kazanan ve 1996'da gönüllü kuruluşlarca "şeyhülmuhammârî'n" ilân edilen Kabaklı 8 Şubat 2001'de İstanbul'da öldü ve Eyüp'te toprağa verildi. *Türk Edebiyatı* dergisinin, ölümünden sonra çıkan sayısı (Mart-Nisan 2001, sy. 329-330) Ahmet Kabaklı ile ilgili yazılara ayrıldı.

Ahmet Kabaklı gazete yazılarında polemikçi üslûbuyla öne çıkmış, millî kültürü ve mânevî değerleri savunarak Anadolu insanının sesi olmuş, bir dönemde adı *Tercüman* gazetesıyla özdeşleşmiştir. Tarihte ve kültürde devamlılık fikrini savunan Kabaklı hânedanlar ve rejimler değişse de devletimizin tek olduğu, Osmanlı Devleti'nin "devlet-i ebed-müddet" idealinin kendisinden önceki Türk devletlerini ve Türkiye Cumhuriyeti'ni de içine aldığı düşüncesindedir. Ona göre İslâmiyet ve Türklük tarihte benzerine az rastlanır bir terkip vücuda getirmiştir; bu terkinin taşıdığı zenginliklerden bugün de istifade

edilmesi gerekir. Türkler çeşitli kültürlerle temas ederek bugüne kadar gelmiş, ancak kendi kültürlerini koruyup Türk kalmayı başarmışlardır. Dünyaya hâkim bir ruh ve fetih zihniyetiyle bakan eski Türkler, diğer kültürlerden sadece gerekli ve faydalı gördüklerini alarak bunlara kendi damgalarını vurdukları için Türk kültürü yakın zamanlara kadar orijinalliğini korumuştur. Tanzimat'tan sonra bu ruhun kaybedilerek Avrupa kültürlerine aşağılık duygusuyla yaklaşılması yabancılaşmaya, kültür alanında sömürgeleşmeye ve bir kültür ikiliğine yol açmıştır.

Eserleri. Kabaklı'nın hepsi de İstanbul'da yayımlanmış çok sayıda eseri bulunmaktadır. **Edebiyat Tarihi.** *Türk Edebiyatı* (I, 1965; II-III, 1966; çok sayıda baskısı yapılan eserin 9. baskısı [1991] beş cilt olarak yayımlanmış, IV. cilt şiire, V. cilt hikâye ve romana ayrılmıştır). **Milliyetçi bakış açısıyla yazılan eser, hem edebiyat tarihi hem de özenle seçilmiş metinlerden oluşan kapsamlı bir edebiyat antolojisi niteliğindedir.** **Fıkır Eserleri.** *Müslüman Türkiye* (1970); *Mâbet ve Millet* (1970); *Kültür Emperyalizmi* (1970); *Bürokrasi ve Biz* (1976, fikir dalında Türkiye Millî Kültür Vakfı armağanı); *Bizim Alkibiya-des* (siyasî hicivler, 1977); *Temellerin Duruşması* (1989; fikir dalında Türkiye Yazarlar Birliği ödülü). **Deneme-Eleştiri.** *Şiir İncelemeleri* (1992). **Monografi.** *Mehmet Âkif* (1971); *Yunus Emre* (1971); *Mevlânâ* (1972. Selçuk Üniversitesi ve Konya Turizm Derneği ödülü); *Sultanü's-Şuara Necip Fazıl* (1995). **Roman, Hikâye, Senaryo.** *Ejderha Taşı* (yazarın çocukluk hâtıralarına dayalı hikâyeler, 1978); *Ecurufya* (mizahî roman, 1980); *Şair-i Cihan Nedim* (senaryo, 1996). **Röportaj.** *Sohbetler I* (Mevlânâ, Yunus Emre, Fuzûlî, Erzurumlu İbrâhim Hakkı ile, 1987); *Sohbetler II* (Mehmed Âkif, Yahya Kemal, Necip Fazıl ile, 1987). İlk defa *Tercüman*'-

Ahmet
Kabaklı

da yayımlandığı 1983 yılında edebî röportaj dalında Türkiye Yazarlar Birliği'nin ödülüne layık görülmüştür. *Tercüme. Pikwik'in Maceraları* (Charles Dickens'tan, 1962). *Metin Neşri. Şehir Mektupları* (Ahmed Râsim'den, I, 1971); *Muhayyelât-ı Aziz Efendi* (sadeleştirilmiş metin, 1973).

BİBLİYOGRAFYA :

Nurullah Ataç, *Okuruma Mektuplar*, İstanbul 1958, s. 116-119; Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, İstanbul 1968, s. 148; Beşir Ayvazoğlu, *Defterimde Kırk Suret*, İstanbul 1996, s. 63-67; Orhan Okay, "Geçmiş Yıllarda Bir Ahmet Kabaklı", *Zaman*, İstanbul 4 Mart 2001; Erol Ülgen, "Ahmet Kabaklı Hayatı ve Eserleri", *Türk Edebiyatı*, XXIX/329-330, İstanbul 2001, s. 10-16; Mustafa Kutlu, "Kabaklı Ahmet", *TDEA*, V, 61-62.

BEŞİR AYVAZOĞLU

KABALA

Yahudi mistik
ve esoterik geleneğine verilen ad
(bk. YAHUDİLİK).

KABÂLE

(القبالة)

Bir kimsenin muayyen borç,
vergi ve hizmeti tekeffülü
ve bunu belgeleyen taahhütnâme
anlamında hukuk terimi.

Sözlükte "kefil olmak, taahhüt etmek" anlamında masdar ve "taahhütnâme" mânasında isim olan kabâle en geniş şekliyle kefalet, zeâmet, iltizam, damân, garâmet, irâfe ve hamâle gibi kelimelerle eş anlamlıdır. Ârâmîce kanalıyla Akkadca'daki kabâlu / kapâlu (bağlamak, tomar yapmak) kelimesiyle ilişkilendirilmesi mümkün görünen kabâle Arapça'dan Türkçe'ye ve Batı dillerine de geçmiştir. Kabâle sözleşmesiyle tekeffül edilen işe (hizmet) kîbâle, arazisini kabâle usulüyle işletene veya siparişi ya da iş verene mukabbil, yükleniciye de mütekabbil, kab-bâl veya kabîl denir. İlkini yaptığı hukukî işlem takbîl, diğerininki tekabbül kelimesiyle ifade edilir. Mütekabbilin ödediği vergiye mâlû'l-kîbâle, hakkû'l-kîbâle, şartu'l-kîbâle veya kısaca kabâle gibi isimler verilmektedir. Tekabbül kelimesi ortakların şirket adına iş kabulünden dolayı "ebdân, a'mâl ve sanâî" gibi değişik adlarla anılan emeğe dayalı iş ortaklıklarını ifade etmek için de kullanılır (bk. EB-DÂN). İş akdi çerçevesinde emeği satın alınan boyacı, marangoz, inşaat ustası, mimar gibi hizmet sektörü çalışanlarının

müşterileriyle yaptıkları götürü sözleşmenin bir adı da kabâledir. Müstakil bir akid ve hukukî işlem nevi olmayıp geniş anlamıyla iş görme kapsamına giren akid türleriyle ayrı ayrı ilgili bir hizmet taahhüdü olduğundan kabâle fıkıh literatüründe ayrı bir başlık altında ele alınmamış, icâre, müzâraa ve müsâkâtla ilgili bölümlerde yeri geldikçe söz konusu edilmiştir. Ebû Yûsuf, Şâfiî, Ebû Ubeyd, İbn Zencûye, Küleynî ve Sûlî'nin eserleri gibi erken dönem kaynaklarında kabâle kavramı bir toprak ve vergi hukuku terimi olarak damân kelimesinden daha yaygın bir kullanıma sahiptir. İbn Teymiyye'nin belirttiği gibi Selef'in kabâle adını verdiği bu sözleşmeye sonraki dönemlerde halk arasında damân denmiştir (*Mecmû'ü fetâvâ*, XXX, 237).

Toprak ve vergi hukuku terimi olarak kabâle işlemi kîbâletü'l-arz ve kîbâletü'l-harâc olmak üzere ikiye ayrılabilir. İlkinde bir kimsenin devlet veya gerçek şahıs mülkiyeti, tasarrufu ya da ziyedliği altındaki harap haraç arazisinin işletme hakkını genelde karşılıklı anlaşmayla belirlenen yıllık vergisini tekeffül ederek belirli süre için devralması söz konusudur. Arazilerin gerçek şahıslardan bu şekilde alınması halinde verginin tekeffülünden başka arazi sahibine nakdî veya aynî bir kira ödenmesi ya da üründen muayyen bir pay verilmesi de söz konusu olabilir.

Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Abbas kabâleyi ribâlî bir işlem olarak değerlendirebilir. Ayrıca İbn Abbas, bir müslümanın kendisi için onur kırıcı sayılan haraç mükellefiyetini yüklenmesine yol açtığı için de kabâleye karşı çıkar. Onun Übü'l-deki arazisini, içindeki her şeyle birlikte belli bir meblağ karşılığında kabâleye almak isteyen bir kişiyi cezalandırdığı da rivayet edilmektedir (İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, "kbl" md.; Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm, s. 148-149, 158; Sûlî, s. 222;). Saîd b. Cübeyr ve İbrâhîm en-Nehaî bir köyün içindeki tarım işçileri, evler, hurma ve diğer meyve ağaçlarıyla birlikte kabâlesini mekruh görmüş (Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm, s. 149; İbn Ebû Şeybe, IV, 548), Hasan-ı Basrî, Meymûn b. Mihrân ve Ömer b. Abdülazîz de meyveliklerin kabâlesini ribâ saymıştır (İbn Receb, s. 68).

İmam Şâfiî'nin, silâh zoruyla fethedilen topraklardan birini kabâleye alan kişinin buranın imarından ve haracını ödemekten âciz kalması durumunda kabâlesinin münfesihi ve kendisinin müflis ilân edileceği şeklindeki sözleri (*el-Üm*, III, 240-241)

zımnen kîbâletü'l-arzı açıklar gibidir. Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Ömer'in ribâ saydığı kabâleyi bir köyün içindeki ağaçlar ve köylülerle birlikte devralınması olarak tanımlar. Hanbelîler'den Ebû Ya'lâ el-Ferrâ, Şemseddin İbn Müflih ve İbn Kayyim el-Cevziyye ile Şâfiîler'den Mâverî de böyle bir işlemi haram ve dolayısıyla bâtil telakkî eder. Bir rivayete göre Ahmed b. Hanbel, kabâle usulüyle işletilen araziden elde edilecek ürünün belirsizliği gerekçesiyle -ki bununla garar kastediliyor olmalıdır- bu işlemi bâtil sayar. Ebû Ubeyd de ekili veya meyvelik arazilerin, mahsulünün cinsinden belli bir aynî ödeme karşılığında kabâleye verilmesini ürünün olgunlaşmadan satımı olarak değerlendiren mekruh saymakta, delil olarak da Resûl-i Ekrem'in bu tür satışları yasaklamasını göstermektedir (*Kitâbü'l-Emvâl*, s. 149, 153-154). Sûlî'ye göre ivaz ve süre belirlenmişse böyle kabâleler câizdir; çünkü o kadar garar icâre akdinde de vardır (*Edebü'l-küttâb*, s. 222). İbn Teymiyye'ye göre, üzerinde yaşayan tarım işçilerince işlenen bir tarım arazisinin kendi ürünü cinsinden belli bir aynî ödeme karşılığında kabâleye alınması, alan kimsenin emeğine tekabül etmeyen fazlalık veya noksanlık türünde iki şeyin farklı miktarlarda takası anlamına geldiğinden ribe'l-fadl hükmünde sayılır; yani fazlalık halinde pozitif, noksan durumunda negatif faiz tahakkuk eder. Toprak, kabâleye alan adına üzerindeki tarım işçilerince işleniyorsa kabâlenin muayyen bir nakdî ödeme karşılığında olması da ribâ hükmüne engel değildir. Ancak nakden kabâleye alınan arazinin bizzat alan tarafından işlenmesi ribâ ihtimalini tamamen ortadan kaldırır. Sonuncu şıkkı haram sayanlar ribâ yerine garar unsurundan hareket ederler (*Mecmû'ü fetâvâ*, XXIX, 68-70). Ayrıca meyveligin ve bağın ürünün olgunlaşmasından önce kabâlesini kumar unsuru içeren ve husumete yol açan garar cinsinden sayarak câiz görmeyenler vardır. Ancak bu görüş, İbn Teymiyye ve İbn Kayyim el-Cevziyye gibi bazı fakihler tarafından ihtiyaca veya ağaçla toprağı ayrı ayrı değerlendirmenin zorluğuna ve ayrıca Halife Ömer'in Üseyd b. Hudayr'a ait hurmalığı üç yıllığına kabâle usulüyle işletmeye vererek miras bıraktığı borcun ödenmesini sağladığına dair rivayete istinaden reddedilmiştir. Onlara göre kabâle sözleşmesi önceki görüşü savunanların dayandığı, Resûl-i Ekrem'in meyvelerin olgunlaşmadan satımını yasakladığına dair hadisin kapsamına girmemektedir. Garar